

PŘEDMLUVA

Bledý oheň, báseň v herojských dvojverších sestávající z devíti set devadesáti devíti veršů a rozdělenou do čtyř zpěvů, napsal John Francis Shade (narozen 5. července 1898, zemřel 21. července 1959) během posledních dvaceti dnů svého života ve svém domě v městečku New Wye, oblast Appalačského pohoří, USA. Rukopis, většinou čistopis, z něhož byl tento text věrně přetištěn, tvoří osmdesát středně velkých kartotéčních lístků, jejichž růžovou horní linku vyhradil Shade pro záhlaví (číslo zpěvu, datum) a do čtrnácti světle modrých linek vepsal jemným perem a precizním, úhledným, obdivuhodně čistým písmem text své básně, přičemž sloky odděloval vynecháním řádku a další zpěv po každé začínal na nové kartičce.

Krátký první zpěv (166 veršů), se všemi těmi zábavnými ptáčky a paslunci, zabírá třináct kartiček. Zpěv druhý, váš oblíbenec, a třetí, ohromující *tour de force*, jsou stejně dlouhé (334 veršů) a každý z nich pokrývá dvacet sedm kartiček. Zpěv čtvrtý se vrací délkou k prvnímu a sestává opět z třinácti kartiček, z nichž poslední čtyři, popsané v den jeho smrti, neobsahují čistopis, nýbrž opravený koncept.

John Shade byl člověk metodický, a proto své každodenní penzum hotových veršů přepisoval obvykle o půlnoci, ale i když je pak přepracoval, což podle mého názoru občas učinil, označil kartičku nebo kartičky nikoli datem posledních úprav, nýbrž datem opraveného konceptu neboli prvního čistopisu. Chci tím říct, že zachovával spíše datum, kdy text skutečně vznikl, než datum, kdy ho znovu promýšlel. Přímo před domem, kde momentálně bydlím, se nachází velmi hlučný lunapark.

Máme tedy k dispozici kompletní chronologii zrodu jeho díla. Práce na prvním zpěvu začala krátce po půlnoci 1. července a skončila 4. července. Do následujícího zpěvu se pustil o svých narozeninách a dopsal ho 11. července. Další týden byl věnován třetímu zpěvu. Čtvrtý zpěv byl započat 19. července, a jak už jsme předeslali, poslední třetinu tohoto textu (verše 949–999) tvoří opravený koncept. Ten je napohled mimořádně nepřehledný, hemží se zničujícími zásahy gummy a katastrofálními vpisky a nedrží se linek na kartičkách tak důsledně jako čistopis. Ve skutečnosti je však úžasně přesný, jakmile se do něj ponoříte a přinutíte se otevřít oči v průzračných hlubinách pod jeho zmatenou hladinou. Není v něm ani jeden vynechaný verš, ani jeden pochybný údaj. Tento fakt by stačil jako důkaz, že obvinění vyslovené (24. července 1959) v novinovém rozhovoru jedním z našich samozvaných shadeovců – který prohlásil, *aniž rukopis básně viděl, že „se skládá z nesouvislých útržků, z nichž ani jeden nemá podobu uceleného textu“* – je zlovolným výmyslem těch, kdo ani tak nepláčou nad tím, že dílo velikého básníka přerušila smrt, jako se spíše snaží očernit odbornou zdatnost a snad i poctivost jeho současného editora a vykladače.

Další prohlášení veřejně učiněné profesorem Hurleym a jeho klikou se týká struktury. Cituji z téhož rozhovoru:

„Nikdo nedokáže říci, jak dlouhá měla podle Johna Shadea báseň být, ale není vyloučeno, že to, co po něm zůstalo, představuje pouze nepatrný zlomek skladby, o níž měl jen matnou představu.“ Další nesmysl! Mimo do nebe volajících vnitřních důkazů, zaznívajících v celém čtvrtém zpěvu, existuje ještě tvrzení Sybil Shadeové (v dokumentu s datem 25. července 1959), že její manžel „nikdy nezamýšlel překročit rámec čtyř dílů“. Třetí zpěv byl pro něho předposlední, jak jsem ho o tom na vlastní uši slyšel mluvit během jedné procházky za soumraku, když si znovu, jako by přemýšlel nahlas, prošel práci, kterou ten den udělal, a gestikuloval v omluvitelné sebechvále, zatímco jeho zdrženlivý společník se marně snažil přizpůsobit rytmus své dlouhonohé chůze trhavému šourání rozcuchaného starého básníka. Ne, tvrdím (zatímco naše stíny krácejí dál bez nás), že zbývalo dopsat *jediný* verš básně (tedy onen s číslem 1000), který by byl totožný s prvním a završil tak symetrii stavby s jejími dvěma identickými pevnými a rozsáhlými středními částmi, jež tvoří spolu s kratšími stranami dvojici křídel o pěti stech verších – a ta hudba mi strašně leze na nervy. Jelikož znám Shadeův kombinační způsob myšlení a vytříbený cit pro harmonickou rovnováhu, neumím si představit, že by mínil znetvořit stěny svého krystalu zásahem do jeho předvídatelného růstu. A kdyby ani toto všechno nestačilo – a opravdu to stačí –, naskytla se mi dramatická příležitost slyšet hlas nebohého přítele, jak 21. července večer oznamuje konec, či téměř konec, své lopoty. (Viz moji poznámku k verši 991.)

Tato várka osmdesáti kartiček byla přepásána gumičkou, kterou nyní, poté co jsem si jejich obsah naposled prohlédl, nábožně vracím na místo. Následující, mnohem tenčí sada dvanácti kartiček, sepnutých sponkou a vložených do stejné hnědé obálky jako hlavní dávka, obnáší několik dalších

dvojverší, ubírajících se svými krátkými a občas umouněnými cestami v chaosu prvních pracovních verzí. Shade zpravidla ničil koncepty ve chvíli, kdy je přestal potřebovat: dobře si vzpomínám, jak jsem ho jednoho zářivého rána viděl ze své verandy likvidovat jich celý štos v bledém ohni domácího spalovače odpadků, před kterým stál se sklopenou hlavou jako profesionální smuteční host mezi větrem unášenými černými motýly onoho autodafé na dvorku za domem. Těch dvanáct kartiček si však schoval kvůli nevyužitým obratům, zářícím mezi odpadem použitých náčrtů. Snad předpokládal, že některé pasáže v čistopisu nahradí odmítnutými verzemi ze své kartotéky, nebo, což bylo pravděpodobnější, ho skrývaná slabost pro tu či onu vinětu, zavrženou s ohledem na architekturu básně nebo proto, že nebyla po chuti paní S., donutila odložit její zničení do doby, kdy ji mramorová definitivnost strojopisu potvrdí, případně i té nejkouzelnější variantě vtiskne zdání těžkopádnosti a nevzhlednosti. A možná, dovolte mi ve vši skromnosti dodat, se také zamýšlel poradit se mnou poté, co mi básně přečte, k čemuž se, pokud je mi známo, chystal.

V mých poznámkách k básni čtenář tyto zamítnuté verze najde. Na jejich místa v textu ukazují, nebo je přinejmenším prozrazují náznaky potvrzených veršů v jejich těsném sousedství. Mnohé z nich jsou v jistém smyslu umělecky i historicky cennější než některé z nejlepších pasáží konečného znění. Nyní musím objasnit, jak došlo k tomu, že *Bledý oheň* jsem připravil k vydání právě já.

Ihned po smrti mého drahého přítele jsem přesvědčil jeho rozrušenou ovdovělou manželku, aby přešla komerčním vášním a akademickým intrikám, které dozajista začnou kroužit okolo rukopisu jejího muže (ten jsem přenesl na bezpečné místo ještě předtím, než jeho tělo spoči-

nulo v hrobě), a podepsala se mnou dohodu v tom smyslu, že on sám předal rukopis mně; že zajistím jeho neodkladné vydání, opatřené mým komentářem, u nakladatele, kterého sám vyberu; že veškerý zisk, vyjma procent pro vydavatele, připadne jí; a že v den vydání bude rukopis předán Kongresové knihovně, kde bude navždy uložen. Věřím, že žádný seriózní kritik nemůže pokládat tuto smlouvu za nekorektní. Přesto byla (Shadeovým bývalým právníkem) označena za „neuvěřitelně zlovolnou slátaninu“, zatímco jiný z komentátorů (jeho bývalý literární agent) jízlivě uvažoval, zda rozřesený podpis paní Shadeové nebyl napsán „jakýmsi zvláštním druhem červeného inkoustu“. Lidé s takovým srdcem a mozkiem dokážou jen stěží pochopit míru, jaké je s to zaujetí mistrovským dílem dosáhnout, zvláště je-li rubem vazby, která uchvacuje pozorovatele a jediného původce vzniku díla, jehož vlastní minulost se proplétá s osudem nevinného autora.

Jak jsem se tuším zmínil v poslední poznámce k básni, hlubinná mina Shadeovy smrti vyhodila do vzduchu taková tajemství a vyplavila na hladinu takové množství mrtvých ryb, že po posledním rozhovoru s uvězněným vrahem jsem byl nucen New Wye urychleně opustit. Napsání komentáře se muselo odložit, dokud si nenajdu nové inkognito v klidnějším prostředí, avšak praktické otázky týkající se básně bylo třeba vyřešit ihned. Odletěl jsem do New Yorku, nechal zhotovit fotokopii rukopisu a dohodl se na podmínkách s jedním ze Shadeových nakladatelů, když těsně před uzavřením dohody, uprostřed nekonečného západu slunce (seděli jsme v buňce z ořechu a skla padesát podlaží nad pochodujícími skaraby), můj protějšek jen tak mimochodem utrousil: „Jistě budete šťastný, doktore Kinbote, že profesor Tenaten [jeden z členů Shadeovy komise] souhlasil s tím, že nám bude při práci na textu dělat poradce.“

Nuže, „být šťastný“ je cosi krajně subjektivního. Jedno z našich nejhloupějších zemblanských přísloví říká: *ztracená rukavice je šťastná*. Neprodleně jsem zacvakl aktovku a odebral se za jiným nakladatelem.

Představte si dobráckého, neohrabaného obra; představte si historickou osobnost, jejíž znalost peněz se omezuje pouze na abstraktní miliardy národního dluhu; představte si vyhnaného prince, který nemá tušení o Golkondě ukryté v jeho manžetových knoflíčcích! Chci tím říct – jistě, v nadsázce –, že jsem ten nejméně praktický člověk na světě. Vztah mezi někým takovým na jedné straně a ostříleným harcovníkem z nakladatelské branže na straně druhé je zpočátku až dojemně bezstarostný a kamarádský, prokládaný přátelskými duchaplnostmi a nejrůznějšími projevy uznání. Nemám důvod se domnívat, že by se toto počáteční pouto mezi mnou a starým dobrým Frankem, mým současným nakladatelem, mohlo následkem čehokoli někdy v budoucnu změnit.

Frank potvrdil, že sloupcové obtahy, které jsem si nechal poslat, se bez úhony vrátily zpátky, a požádal mě, abych se v předmluvě zmínil – což s potěšením činím –, že za jakékoli případné chyby v komentáři nesu odpovědnost pouze já. Vložit před korektorem. Kvalifikovaný korektor pečlivě porovnal vytištěný text básně s fotokopií rukopisu a odhalil pár drobných překlepů, které mi unikly; to bylo vše, jiné pomoci se mi nedostalo. Nemusím snad ani dodávat, jak jsem se těšil, až mě Sybil Shadeová zahrne životopisnými údaji; bohužel odjela z New Wye dříve než já a nyní se zdržuje u příbuzných v Quebecu. Bezpochyby se mezi námi mohla rozvinout velmi plodná korespondence, nepodařilo se jí však setřást shadeology. Do Kanady se jich vypravily celé hordy a vrhly se na tu ubožačku, jakmile jsem s ní a jejími vrtkavými náladami ztratil kontakt. Místo aby mi

odpověděla na měsíc starý dopis z mého doupu v Cedar-
nu, v němž jsem uvedl pár svých nejzoufalejších dotazů,
jako například skutečné jméno „Jima Coatese“ a tak dále,
zničehonic mi poslala telegram se žádostí, abych přijal pro-
fesora H. (!) a profesora C. (!) jako spolueditory manželovy
básně. Jak mě to zarazilo a zabořilo! Spolupráci s přítelovou
ovdovělou manželkou, uvedenou v omyl, to přirozeně pře-
dem vyloučilo.

A že to byl velmi blízký přítel! Soudě podle kalendáře,
znal jsem ho pouze pár měsíců, jsou ale přátelství, která si
vytvářejí vlastní vnitřní trvání, vlastní věky průzračného
času, nezávislé na kolovrátku zlomyslné hudby. Nikdy ne-
zapomenu, jak jsem se zaradoval, když jsem se dozvěděl –
jak se o tom zmiňuji v poznámce, kterou čtenář najde poz-
ději –, že předměstský dům (pronajatý od soudce Goldswor-
the, který odjel na roční studijní dovolenou do Anglie), do
něhož jsem se nastěhoval 5. února 1959, stojí v sousedství
domu slavného amerického básníka, jehož verše jsem se
snažil dvě desetky let předtím přeložit do zemblanštiny! Jak
jsem měl brzy zjistit, kromě atraktivního sousedství toho
goldsworthovský zámeček moc nenabízel. Topení byla ho-
tová fraška, závislá na systému záklopek v podlaze, odkud
se do pokojů přenášelo se slabostí posledního výdechu
umírajícího vlašné supění rytmicky klapajícího a hekající-
ho kotle v suterénu. Uzavřením škvír v prvním patře jsem
se pokusil přidat energii záklopce v obývacím pokoji, ale
ukázalo se, že jeho klima je beznadějně narušováno tím, že
mezi ním a polárními kraji leží pouze pochybné domovní
dveře a nic, co by se byť vzdáleně podobalo vstupní hale –
buď proto, že dům postavil v parném létě naivní osadník,
který si nedokázal představit, jakou zimu pro něho New
Wye chystá, nebo že starosvětské manýry vyžadovaly, aby
se náhodný návštěvník mohl již od prahu otevřených dve-

ří přesvědčit, že v obyvacím pokoji se neděje nic nepatřičného.

Únor a březen v Zemble (poslední dva ze čtyř „lezavých měsíců“, jak jim říkáme) bývaly rovněž notně drsné, ale i venkovská jizba tam představovala rovnoměrně vyhřáté útočiště, a ne síť smrtících průvanů. Rozumí se, že mi řekli, jak se to nově příchozím stává, že jsem natrefil na nejhorší zimu za poslední léta – v zeměpisné šířce Palerma! Když jsem se jednoho rána krátce po nastěhování chystal odjet na univerzitu v silném červeném autě, které jsem si právě pořídil, všiml jsem si, že manželé Shadeovi, s nimiž jsem se dosud nesetkal při společenské příležitosti (jak jsem se dozvěděl později, prý se domnívali, že si nepřeji být obtěžován), mají na kluzké příjezdové cestě potíže se svým staříčkým packardem, který křučel jako v posledním tažení v marné snaze vytáhnout zmučené zadní kolo z klenutého ledového pekla. John Shade se nemotorně pachtil s kýblem, z něhož rozmachem rozsévače rozhazoval po modré ledovce hrsti hnědého písku. Na nohou měl sněhule, vikuní límec vyhrnutý, šedivá hříva vypadala na slunci jako ojíněná. Protože jsem věděl, že byl před pár měsíci nemocný, napadlo mě sousedům navrhnout, že je do školy odvezu ve svém výkonném voze, a tak jsem vystoupil a pospíšil k nim. Úzká ulice obtáčející mírný pahorek, na němž stál můj pronajatý zámek, ho oddělovala od příjezdové cesty sousedů, a když jsem se ji chystal přejít, uklouzl jsem a přistál na překvapivě tvrdém sněhu. Na sedan Shadeových zapůsobil můj pád jako chemické činidlo: okamžitě vyrazil a div mě nepřel, když prudce zatočil do ulice. John, který se za volantem napjatě šklebil, ani Sybil, jež mu něco divoce vykládala, si mě zřejmě vůbec nevšimli.

Pár dní nato, konkrétně v pondělí 16. února, mě u oběda v profesorském klubu starému básníkovi představili. „Pově-

řovací listiny konečně předány,“ jak s lehkou ironií praví můj diář. Pozvali mě, abych si přisedl k němu a čtyřem pěti dalším slovným profesorům u jeho obvyklého stolu, pod zvětšenou fotografií Wordsmithovy univerzity, jak vypadala – zaražená a zchátralá – jednoho neobvykle podmračeného letního dne v roce 1903. Jeho lakonická pobídka, abych „ochutnal vepřové“, mě pobavila. Jsem přísný vegetarián a rád si vařím sám. Pojídat něco, co měl v rukou můj bližní, vysvětloval jsem svým ruměným spolustolovníkům, je mi stejně odporné jako pojídat kteréhokoli bližního, včetně – ztišil jsem hlas – té šťavnaté studentky s ohonem, která nás obsluhuje a sliní si tužku. Navíc jsem už dojedl ovoce, které jsem si přinesl v aktovce, řekl jsem, takže se spokojím s láhví dobrého univerzitního piva. Moje nenucené a přirozené chování vyvolalo uvolněnou náladu. Zасыпали mě obvyklými otázkami týkajícími se přijatelnosti vaječného koňaku a mléčných koktejlů pro člověka mých zásad. Shade prohlásil, že u něho je tomu naopak: musí vyvinout značné úsilí, aby pozřel zeleninu. Pustit se do salátu bylo pro něho jako vstoupit do moře v chladný den, a vždycky musel sebrat všechny síly, aby dokázal vzít útokem pevnost jablka. Nebyl jsem ještě zvyklý na poněkud únavné žertování a popichování kolegů, jaké běžně probíhá mezi americkými akademiky, a tak jsem se zdržel toho, abych Shadeovi přede všemi těmi křenicími se starci řekl, jak jeho dílo obdivuji, protože jsem se bál, aby se seriózní debata o literatuře nezvrhla v pouhou výměnu duchaplností. Místo toho jsem se ho zeptal na jednoho z mých nových studentů, který chodil také na jeho přednášky, náladového, jemného, vlastně dost báječného mladíka; starý básník však rázně zatřásl prošedivělou kšticí a odpověděl, že si tváře a jména studentů dávno přestal pamatovat a že jedinou osobou v jeho semináři o poezii, již si dokáže v duchu vy-

bavit, je jistá paní o berlích, která studuje dálkově. „Ale no tak,“ řekl profesor Hurley, „neříkejte, Johnne, že si vaše hlava ani tělo nedokáže vybavit tu úžasnou blondýnu v černém trikotu, která pravidelně chodí na přednášky z dějin literatury?“ Shade, jemuž se rozsvítily všechny vrásky, vlídně poklepal Hurleyho po zápěstí, aby ho zarazil. Jiný trýznitel vyzvídá, jestli je pravda, že jsem si doma v suterénu postavil dva pingpongové stoly. Zeptal jsem se, zda je to zločin. Ne, řekl, ale proč dva? „A to už zločin je?“ opáčil jsem, a všichni se rozesmáli.

Navzdory „chabému“ srdci (viz verš 735), nepatrnému napadání na nohu a zvláštnímu odklánivému způsobu v pohybu vpřed choval Shade neobyčejnou zálibu v dlouhých procházkách, avšak sníh mu vadil, a tak v zimě dával přednost tomu, aby ho manželka po vyučování vyzvedávala autem. O pár dní později, zrovna když jsem se měl k odchodu z Břečťanové neboli hlavní (a nyní bohužel Shadeovy) posluchárny, jsem ho viděl čekat venku, až pro něj manželka přijede. Stál jsem chvíli vedle něho na schodech sloupového krytého vchodu, natahoval jsem si prst po prstu rukavice a hleděl stranou, jako bych čekal na přehlídku pluku. „To bylo důkladné,“ poznamenal básník. Pohlédl na hodinky. Sedla na ně sněhová vločka. „Krytal ke krytalu,“ prohodil. Nabídl jsem se, že ho svezu domů ve svém výkonném kramleru. „Manželky jsou zapomnětlivé, pane Shade.“ Zvedl střapatou hlavu a podíval se na hodiny v průčelí knihovny. Přes mrazivou rozlohu zasněženého trávníku přešli dva rozzářené, smějící se a klouzající mladíci v pestřém zimním oblečení. Shade znovu pohlédl na hodinky, pokrčil rameny a moji nabídku přijal.

Zajímalo mě, zda mu nevádí, že jedeme delší cestou, se zastávkou u společenského centra, kde jsem chtěl koupit pár sušenek máčených v čokoládě a trochu kaviáru. Řekl, že to je

zcela v pořádku. Přes zrcadlovou výlohu supermarketu jsem viděl, jak si můj přítel odskakuje do krámku s lihovinami. Když jsem se vrátil s nákupem, seděl už v autě a četl bulvární deník, jehož by se, jak jsem si do té chvíle myslel, žádný básník ani nedotkl. Spokojené říhnutí mi prozradilo, že má někde v teple pod kabátem schovanou placatku brandy. Když jsme odbočili na příjezdovou cestu k jeho domu, zrovna před ním zastavovala Sybil. Se zdvořilým chvatem jsem vystoupil. Řekla: „Jelikož můj manžel nemá představování rád, představme se sami: vy jste doktor Kinbote, že? Já jsem Sybil Shadeová.“ Potom se obrátila na svého muže se slovy, že mohl ve své pracovně ještě chvíli počkat: troubila, volala a šla za ním až nahoru a tak dále. Otočil jsem se k odchodu, protože jsem neměl chuť poslouchat manželskou hádku, ale zarazila mě: „Pojďte se s námi napít,“ řekla, „lépe řečeno se mnou, protože John má zakázáno na alkohol i jen pomyslet.“ Vysvětlil jsem, že se nemohu zdržet dlouho, jelikož chystám doma malý seminář, následovaný chvilkou stolního tenisu se dvěma okouzujícími jednovaječnými dvojčaty a ještě jedním, ano, ještě jedním chlapcem.

Od té doby jsem se vídal se slavným sousedem stále častěji. Jedno z mých oken mi neustále poskytovalo prvotřídní rozptýlení, zvláště když jsem vyhlížel nějakého opozdilého hosta. Okno obývacího pokoje Shadeových bylo jasně vidět z prvního patra mého domu, dokud větve opadavých stromů stojících mezi námi zůstávaly holé, a téměř každý večer se mi naskýtal pohled na mírně se houpající básníkovu nohu v pantofli. Dalo se z toho vyvodit, že sedí s knihou v nízkém křesle, ale nikdy se mi nepodařilo zahlédnout víc než právě onu nohu a její stín pohybuující se nahoru a dolů v tajném rytmu zahloubání, v soustředěném světle lampy. Hnědá safiánová treпка spadla z nohy ve vlněné ponožce pokaždé ve stejnou dobu, přičemž noha se nepřestávala

kývat, byť trochu pomaleji. Znamenalo to, že se všemi svými hrůzami se blíží čas spánku; že za pár minut palec dloubnutím trepku nabere a pak s ní zmizí z mého zlatavého zorného pole, protnutého černým zákřutem větve. Někdy kolem proběhla s rychlostí a máchajícím rukama člověka, který opouští místnost v záchvatu vzteku, Sybil Shadeová a o chvíli později, tentokrát mnohem pomalejším krokem, se vrátila, jako by svému muži přátelství s výstředním sousedem odpustila; její záhadné chování se ovšem zcela vysvětlilo jednou večer, když jsem jí tím, že jsem vytočil jejich číslo a zároveň nespouštěl z očí okno, jako čaroděj přiměl k zopakování oněch chvatných a naprosto nevinných pohybů, které mě přivedly do takových rozpaků.

Můj duševní klid měl být bohužel brzy rozmetán. Hustý jed závisti na mě vystříkl, jakmile si akademické maloměsto uvědomilo, že John Shade si cení mé společnosti nad kteroukoli jinou. Vaše hihňání, milá paní C., neuniklo naší pozornosti, když jsem po tom zoufale nudném večírku u vás doma pomáhal unavenému starému básníkovi najít galoše. Jednou jsem při pátrání po časopisu s fotografií královského paláce v Onhavě, který jsem chtěl ukázat svému příteli, zabloudil do sekretariátu katedry anglické literatury a zaslechl, jak mladý lektor v zeleném sametovém saku, jehož budu milosrdně nazývat Gerald Emerald, v odpověď na nějakou otázku sekretářky ledabyly říká: „Myslím, že pan Shade už odjel spolu s Velkým Bíbrem.“ Pravda, jsem poměrně vysoký a můj hnědý plnovous má dosti sytý nádech a hutnou texturu; ta hloupá přezdívka očividně patřila mně, ale nestála za řeč, a tak jsem se poté, co jsem si ze stolu zasypaného brožurami s ledovým klidem vzal zmíněný časopis, na odchodu spokojil s tím, že když jsem Gerald Emeralda míjel, hbitými prsty jsem mu jedním trhnutím rozvázal motýlka. Jednou dopoledne se potom stalo, že

mě doktor Nattochdag, vedoucí katedry, pod kterou jsem spadal, úředním tónem požádal, abych se posadil, pak zavřel dveře, a jakmile se sklíčeně zamračeným výrazem znovu usedl do otáčecí židle, nabádal mě, „abych byl opatrnější“. Opatrnější? V jakém smyslu? Jeden hoch si stěžoval svému konzultantovi. Stěžoval si na co, dobrý bože? Že jsem se kriticky vyjádřil o literárních přednáškách, které navštěvoval („směšný přehled směšných děl, vedený směšně tuctovým člověkem“). Zasmál jsem se, jak mi spadl kámen ze srdce, objal jsem milého Nětočku a slíbil, že už budu hodný. Využívám této příležitosti, abych ho pozdravil. Vždycky se ke mně choval s tak vybranou ohleduplností, až mě občas napadlo, zda netušil, co tušil Shade a co s určitostí věděli pouze tři lidé – dva členové správní rady a rektor.

Ach, takových příhod bylo nepočítaně. V satirickém skeči sehraném skupinou studentů divadelní fakulty jsem byl zobrazen jako nafoukaný misogyn s německým přízvukem, neustále citující Housmana a hryzající syrovou mrkev; a týden před Shadeovou smrtí mi jedna zuřivá dáma, v jejímž klubu jsem odmítl vystoupit s přednáškou na téma „Hally Valley“ (jak se vyjádřila, přičemž si spletla Odínovu síň s názvem finského eposu), řekla: „Jste výjimečně nepříjemný člověk, nechápu, jak vás John se Sybil mohou snášet,“ a podrážděná mým zdvořilým úsměvem dodala: „A navíc jste šílený.“

Avšak dovolte, abych přestal s tím zapisováním nesmyslů. Ať si lidé okolo mysleli nebo říkali co chtěli, přátelství s Johnem mě odměnilo měrou vrchovatou. Bylo o to cennější, že jeho něžnost byla záměrně maskována – zvláště když jsme nebyli sami – jakousi drsností vyvěrající z toho, co se dá nazvat vznešeností duše. Celá jeho bytost byla maskou. Fyzický vzhled Johna Shadea měl tak málo společného s harmonií tající se v něm, že člověk měl sto chutí od-

vrhnout ho jako hrubý převlek nebo produkt pomíjivé módy; pokud totiž zvyklosti romantického věku velevy zjemnit básníkovu mužnost odhalením jeho půvabné šje, zušlechtěním jeho profilu a zrcadlením horského jezera v jeho oválném pohledu, bardi dnešní doby, snad díky tomu, že mají větší šanci zestárnout, vypadají jako gorily nebo supi. V obličejí mého vznešeného souseda se odráželo cosi, co by mohlo být potěchou pro oko, kdyby to souvise- lo pouze se lvy nebo pouze s Irokézy; smísením obou rysů bohužel připomínal pouze tělnaté hogarthovské ochlasty neurčitého pohlaví. Jeho neforemné tělo, mohutná šedivá kštica, žluté nehty tlustých prstů a pytle pod kalnýma očima se daly pochopit jen jako výměšky, které z jeho skuteč- ného nitra vypudily stejné perfekcionistické síly, jež čistily a otesávaly jeho poezii. Sám sebe přeškrtával.

Mám velmi rád jednu jeho fotografii. Na barevném sním- ku, jež kteréhosi zářivého jarního dne pořídil můj bývalý přítel, se Shade opírá o masivní špacírku, patřící kdysi jeho tetě Maud (viz verš 86). Já mám na sobě bílou větrovku, za- koupenu v místním obchodě se sportovními potřebami, a jasně fialové kalhoty z Cannes. Levou ruku mám pozved- nutou – nikoli s cílem poklepat Shadeovi na rameno, jak by se mohlo zdát, ale abych si sundal sluneční brýle, k nimž ovšem ruka v *onom* životě, v životě fotografie, stejně nikdy nedorazila; svazek z knihovny pod mou pravou paží je po- jednání o zemblanské kondiční gymnastice, jíž jsem hod- lal zaujmout svého mladého podnájemníka, který fotogra- fii pořídil. O týden později zradil mou důvěru tím, že mrz- ce využil mé cesty do Washingtonu a během mé nepřítom- nosti, jak jsem po návratu zjistil, se doma těšil společnosti jakési rudovlasé děvky z Extonu, po níž zůstaly ve všech třech koupelnách vyčesané vlasy a pach. Pochopitelně jsme se okamžitě rozešli a škvírou v závěsu jsem viděl sukničká-

ře Boba, jak se svým krátkým ježkem, ošoupaným kufrem a lyžemi (dárkem ode mne) stojí dojemně jako kůl v plotě u silnice a čeká na spolužáka, který ho navzdychky odveze pryč. Dokážu odpustit všechno kromě zrady.

O mých soukromých trampotách jsme se s Johnem Shadem nikdy nebavili. Naše důvěrné přátelství se nacházelo na oné vyšší, výhradně intelektuální úrovni, kde si člověk od citových malérů může odpočinout, a ne se o ně dělit. Můj obdiv k němu na mě působil jako pobyt v alpském sanatoriu. Kdykoli jsem se na něho podíval, zakoušel jsem ohromný pocit údivu, zvláště v přítomnosti jiných lidí, lidí nižší úrovně. Onen údiv násobilo vědomí, že tito lidé necítí to, co cítím já, že nevidí, co vidím já, že Shadea berou jako samozřejmost, místo aby, obrazně řečeno, smáčeli každý nerv v kouzlu jeho přítomnosti. Tohle je on, říkal jsem si v duchu, tohle je jeho hlava s mozkem jiného typu, ne s tím syntetickým rosolem napěchovaným v lebkách okolo něj. Hledí z terasy (domu profesora C. v ten březnový večer) na vzdálené jezero. Já hledím na něho. Jsem svědkem unikátního fyziologického jevu: John Shade vnímá a přetváří svět, nasává ho a rozebírá na kousky, znovu spojuje jeho součásti přímo v průběhu jejich schraňování, aby mohl v nějakém neočekávaném okamžiku učinit organický zážrak, syntézu obrazu a zvuku – verš. Stejně vzrušení jsem zažil, když jsem v útlém dětství na strýčkově zámku pozoroval přes čajový stolek kouzelníka, který právě předvedl fantastické číslo a nyní pokojně pojídal vanilkovou zmrzlinu. Kulil jsem oči na jeho napudrované tváře, na kouzelnou květinu v knoflíkové dírci, kde prošla řadou různých barev a teď se ustálila v podobě bílého karafiátu, a hlavně na úžasné, jakoby tekuté prsty, které na jeho povel dokázaly zkroutit lžičku a tím ji rozpustit v sluneční paprsek, nebo vyhodit do vzduchu talíř a proměnit ho v holubici.

Shadeova báseň je právě takovým nečekaným ohňostrojem magie: můj šedovlasý přítel, můj milovaný starý čaroděj, vložil do klobouku štůsek kartotéčních lístků – a vytřepal odtamtud báseň.

Vraťme se nyní k této básni. Doufám, že moje předmluva nebyla příliš skoupá. Další poznámky, uspořádané do průběžného komentáře, jistě uspokojí i toho nejlačnějšího čtenáře. Přestože jsou, jak bývá zvykem, zařazeny až za básni, čtenářům se doporučuje, aby si nejprve přečetli je a teprve potom s jejich pomocí báseň prostudovali, samozřejmě se k nim při čtení jejího textu znovu vraceli a případně do nich, jakmile dočtou, nahlédli potřetí, aby měli obraz úplný. V takových případech považuji za rozumné eliminovat nepohodlné ustavičné listování buď tím, že se kniha rozřeže a stránky s textem básně vyjmou a sepnou dohromady, nebo, což je ještě jednodušší, zakoupením dvou výtisků téhož díla, které se pak dají položit vedle sebe na pohodlný stolek – ne ten rozviklaný krám, na němž v této chvíli vracce trůní můj psací stroj v mizerném motelu s kolotočem uvnitř i vně mé hlavy, míle daleko od New Wye. Dovolím si tvrdit, že bez mých poznámek Shadeův text jednoduše postrádá lidskou pravdivost, neboť lidská pravdivost básně, jako je ta jeho (na autobiografické dílo příliš plaché a zdrženlivé), zbavené mnoha obsažných, lehkomyšlně zapuzených veršů, se musí výhradně opírat o reálný svět svého autora a jeho prostředí, zálib a tak dále, a to všechno mohou poskytnout pouze mé poznámky. Můj milovaný básník by se pod toto prohlášení zřejmě nepodepsal, ale ať už je tomu jakkoli, poslední slovo má autor komentáře.

Charles Kinbote
19. října 1959, Cedarn, Utana